

**Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
Інститут міжнародних відносин
Центр досконалості Жана Моне**

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

О. І. ШНИРКОВ

**РОЗВИТОК ЄДИНОГО ЦИФРОВОГО РИНКУ ТА
ЦИФРОВОГО СОЮЗУ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС**

**Розділ монографії
2019**

**Taras Shevchenko National University of Kyiv
Institute of International Relations
Jean Monnet Centre of Excellence**

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Oleksandr Shnyrkov

**DEVELOPMENT OF THE DIGITAL SINGLE
MARKET AND THE DIGITAL UNION OF THE EU
MEMBER STATES**

**Chapter in Monograph
2019**

Примітка:

Публікацію підготовлено академічним координатором Центру досконалості Жана Моне, завідувачем кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, д.е.н., проф. О. І. Шнирковим.

Note:

The publication is prepared by the Academic Coordinator of the Jean Monnet Centre of Excellence, Head of the Chair of World Economy and International Economic Relations, Dr. of Sc. (Ec.), Prof. Oleksandr Shnyrkov.

Посилання:

Шнирков О. Розвиток єдиного цифрового ринку та цифрового союзу країн-членів ЄС // Діджиталізація сучасної системи міжнародних економічних відносин : монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, Р. О. Заблоцька та ін.; за ред. О. І. Шниркова. - К. : ВПЦ «Київський університет», 2020.

Citation:

Shnyrkov O. (2020). Development of the digital single market and the digital union of the EU Member States // Digitalization of the modern system of international economic relations : Monograph / O. Shnyrkov, A. Filippenko, R. Zablotska and others; edited by O. Shnyrkov. - Kyiv : «Kyiv University».

За підтримки програми Еразмус+ Європейського Союзу в межах проекту Центру досконалості Жана Моне № 611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE «Поглиблений розвиток європейських студій в Україні: міждисциплінарний підхід».

Підтримка Європейською Комісією створення цієї публікації не передбачає підтримку її змісту, який відображає думку тільки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, яка тут міститься.

With the support of the Erasmus+ Program of the European Union within the Jean Monnet Centre of Excellence project № 611625-EPP-1-2019-1-UA-EPPJMO-CoE «Advancing European Studies in Ukraine: Interdisciplinary Approach».

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Країни-члени Європейського Союзу та Європейський Союз у цілому активно розвивають цифрову економіку, яка стає поступово основою розвитку інших секторів економіки та суспільства у цілому.

Наразі у світовому господарстві не існує широкого консенсусу щодо структури цифрової економіки. Сфера інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) не є синонімом цифрової економіки у цілому, скоріше це є основа цифрової економіки та драйвер діджиталізації інших галузей. ІКТ-галузь охоплює виробничу діяльність та послуги, де на послуги припадає до 90% всього відповідного виробництва. Це означає, компанія вважається «цифровою», якщо вона належить до таких секторів: технології, споживчі послуги, телекомунікації.

ІКТ компанії, які формують ІКТ-галузь економіки, є виробниками відповідного обладнання, програмного забезпечення, провайдерми інформаційно-телекомунікаційних послуг, телекомунікаційної інфраструктури. Цифрові компанії характеризуються змістом їх діяльності, яка безпосередньо пов'язана з інтернетом. Вони, у свою чергу, об'єднують провайдерів інтернет-платформ, електронної комерції, цифрових рішень та цифрового контенту.

ЮНКТАД розробив методологію, за якої міжнародні компанії класифікуються як (1) цифрові компанії, (2) ІКТ компанії та (3) інші міжнародні компанії [1].

Європейська Комісія також виокремлює 4 бізнес-моделі для цифрової економіки:

1) цифрова платформа, яка надає доступ до ринку ((а) споживачів за плату, б) споживачі пропонують товари та послуги між собою);

2) реклама (а) доступ до послуги у межах соціальної мережі, пошукова система, контент для споживачів без оплати; б) персональні дані споживача використовуються для продажу цільової рекламної інформації або вони використовуються для продажу рекламними компаніями або іншими компаніями);

3) цифрова платформа з доступом до контенту/послуг (онлайн медіа, передача цифрового контенту, ігри, електронні платежі, «хмарна» обробка даних і т.п.);

4) дистанційні продажі/електронна комерція (товари продаються через веб-сайт, потім фізично надсилаються покупцю) [2].

Звичайно, що оцінки об'єму цифрової економіки ЄС в залежності від методології можуть відрізнятися. Так, Бостонська консультативна група оцінює прямий внесок цифрової економіки в ВВП країн групи 20 на рівні 5,1 % з максимальним показником у Великобританії у 10,4 %. ОЕСР для країн-

членів цієї організації визнає показник у 5,4 % загальної доданої вартості для ІКТ сектору. ЮНКТАД, у свою чергу, відповідну долю доданої вартості в ЄС оцінює на рівні 4,3 %. Отже, середній показник для ЄС у 5 % вважається достатньо надійним [2].

ЄС – 28 займає провідні перші у світовому секторі телекомунікаційних послуг (див. табл. 1) та кон'юнктурних послуг (див. табл. № 2) та суттєво випереджає інші країни.

Таблиця 1. Експорт телекомунікаційних послуг та частка у світовому експорті, 2014-2016 рр.

Економіка	2014	2015	2016	Частка 2016, %
	млн \$	млн \$	млн \$	
ЄС – 28	52002	43558	45828	40
США	13736	12645	12968	11
Кувейт	3064	2708	2553	2
Індія	2163	2088	2315	2
Світ	123020	112980	113530	100

Джерело:[3]

Таблиця 2. Експорт комп'ютерних послуг та частка у світовому експорті, 2014-2016 рр.

Економіка	2014	2015	2016	Частка 2016, %
	млн \$	млн \$	млн \$	
ЄС – 28	219286	202742	213308	60
США	52130	5274	52680	15
Кувейт	8534	8362	10612	3
Індія	4248	4357	4420	1
Світ	346030	333700	353100	100

Джерело:[3]

Разом з тим, за географічною концентрацією штаб-квартир багатонаціональних підприємств цифрової економіки з ринковою капіталізацією більше 1 млрд дол. європейські країни суттєво поступаються північно-американським та азійським: їх питома вага за кількістю складає 31 %, а за капіталізацією лише 4,3 % (див. табл. № 3).

Таблиця 3. Географічна концентрація штаб-квартир «Цифрових багатонаціональних підприємств» з ринковою капіталізацією більше 1 млрд \$, 2016 р.

Північна Америка	Азія	Європа	Африка та Латинська Америка
63 (2,8 трлн \$)	42 (670 млрд \$)	27 (161 млрд \$)	3 (61 млрд \$)

Джерело:[1]

Якщо у 1995р. серед 15 топ-інтернет компаній за ринковою капіталізацією була одна німецька компанія (ще одна канадська, решта 13 із США), то вже у 2017р. жодна європейська компанія не потрапила у цей перелік (9 із США, 6 із КНР) [4]. Таким чином, великі цифрові компанії ЄС починають суттєво поступатися відповідним американським та китайським компаніям у світовій економіці, а суттєві позиції у світовому експорті телекомунікаційних та комп'ютерних послуг ЄС підтримує в основному за рахунок середніх підприємств. Така ж тенденція є характерною для внутрішнього ринку ЄС, де на великі компанії (із загальним товарообігом більше 750 млн євро) припадає лише 2 % їх загальної кількості та 64,2 % відповідних продаж на ринку ЄС, але лише 19,2 % компаній активні винятково на національному рівні окремих європейських країн [5].

Суттєву частку внутрішнього цифрового ринку ЄС вже займають неєвропейські компанії. Тому ЄС розглядає можливість на сучасному етапі значну частину фінансових потоків з фондів ЄС спрямувати саме на підтримку європейських компаній у даному секторі.

ФРН, Швеція та Франція у 2013-2016рр. знаходилися серед 9 країн-лідерів світової економіки у патентуванні 25 цифрових технологій, що швидко розвиваються. ФРН мала достатньо високі показники у 8, Швеція у 5, Франція у 3 технологіях, хоча всі вони окремо поступалися відповідним показникам США, Японії, КНР [6].

Для аналізу та порівняння ролі цифрової економіки в країнах-членах ЄС Європейська Комісія використовує Індекс розвитку цифрової економіки та суспільства. Він складається з оцінок підключення користувачів (фіксоване широкосмугове; мобільне широкосмугове; швидке та ультрашвидке широкосмугове; ціни); людський капітал (навички користувачів інтернету та просунуті навички); використання інтернету (використання громадянами інтернет-послуг та онлайн транзакцій); інтеграція цифрової технології (діджиталізація бізнесу та електронна комерція); цифрові державні послуги (електронне урядування та захист здоров'я).

Так, Доповідь з Індексу розвитку цифрової економіки та суспільства 2019р. визначила найвищі відповідні показники у цілому для Фінляндії, Швеції, Голландії та Данії, а також Великобританії, Люксембургу, Ірландії, Естонії, які у 1,5 -2 рази перевищують індекси цифрової економіки Греції, Румунії та Болгарії. За показниками охоплення та підключення в ЄС лідирують Данія, Люксембург, Голландії та Швеція, найменші показники тут мають Румунія, Словаччина, Польща, Болгарія, Латвія, Греція, Хорватія. За показниками людського капіталу найкращі індекси мають Фінляндія,

Швеція, Люксембург, Естонія, Голландія, Великобританія, Данія, найгірші дані по Польщі, Португалії, Кіпру, Греції, Італії, Румунії, Болгарії.

Населення Данії, Голландії, Швеції, Фінляндії, Великобританії найбільш активно використовує послуги інтернету, порівняно менше з цією метою до інтернету звертаються громадяни Італії, Греції, Болгарії та Румунії.

Беззаперечним лідером в інтеграції до електронної торгівлі є Ірландія, до якої наближається Швеція, Данія, Чехія та Бельгія. Найменші індекси тут мають Італія, Люксембург, Польща, Греція, Латвія, Румунія та Болгарія. Найвищі показники діджиталізації бізнесу характерні для Голландії, Фінляндії, Бельгії, Ірландії, найменші – для Польщі, Румунії, Угорщини, Болгарії. Нарешті, високий розвиток електронного урядування та захисту здоров'я мають Фінляндія, Естонія, Голландія, Іспанія, Данія та Швеція, найменший – Угорщина, Греція, Румунія [7].

Таким чином, в ЄС визначилися країни-лідери у розвитку цифрової економіки, показники яких знаходяться на рівні або навіть перевищено відповідні індекси країн - світових лідерів у процесі діджиталізації економіки та суспільства. З іншого боку, диференціація рівнів розвитку цифрової економіки в окремих країнах ЄС є значною і в окремих випадках складає 1,5 – 2 рази. Фрагментація національних цифрових ринків, відсутність координації національних політик у цій сфері та уніфікованих правил торгівлі цифровими продуктами, різний характер пріоритетності розвитку цифрової економіки в окремих країнах, недостатній рівень інвестицій, суттєво гальмують створення Єдиного цифрового ринку та Цифрового союзу ЄС, є бар'єром на шляху використання ефекту синергії для посилення ролі країни ЄС у глобальній цифровій економіці.

У 2017р. 84 % населення країн ЄС використовували інтернет, лише 3 % компаній не мали відповідного доступу. 20 % компаній наймали фахівців з ІКТ. 68 % користувачів інтернету замовляли товари або послуги через електронну торгівлю. 20 % компаній продавали товари онлайн, ці продажі склали 18 % загального товарообігу. 13 % компаній використовували сайти або додатки для продажу товарів та послуг кінцевим споживачам, 11 % - іншим компаніям. Приблизно 70 % інтернет-користувачів надавали персональну інформацію та застосовували ті або інші засоби контролю над доступом до такої інформації. Більше 1/3 інтернет-користувачів та 22 % компаній використовували «хмарні» послуги [8].

Ці дані свідчать, з одного боку, про достатньо високий рівень розвитку цифрової економіки в країнах ЄС у цілому, з іншого боку, вказують на ще не вирішені проблеми діджиталізації національних економік та суспільств країн ЄС у цілому, певне відставання від аналогічних показників розвинених цифрових суспільств Північної Америки, Японії, Республіки Корея та КНР в окремих секторах та галузях.

В останні десять років Європейський Союз почав суттєво посилювати саме союзний рівень координації та рулювання внутрішнього цифрового ринку. Формування основних засад єдиного цифрового ринку ЄС дасть

можливість збільшити внесок цифрової економіки до 415 млрд євро щорічно до ВВП країн-членів у цілому, створили 1,3 млн нових робочих місць, об'єднати 6 млрд комп'ютерних приладів в Європі у 2020р. (з 20 млрд. приладів у світі в цілому). Спільна економічна політика ЄС у сфері розвитку діджиталізації суспільств країн-членів поступово приходить етапи сприяння розвитку національних цифрових економік, формування Єдиного цифрового ринку, створення Цифрового союзу.

Стратегія соціально-економічного розвитку ЄС на період до 2020р. «Європа 2020», яка була прийнята Європейською Радою у 2010р., мала за мету розвиток 3 основних сфер: знання та інновації, стала економіка, вища зайнятість та соціальне залучення. Вона передбачала розвиток 7 флагманських ініціатив, серед яких важливе місце займає «Цифровий порядок денний для Європи». «Цифровий порядок денний» ЄС, у свою чергу, був структурований на 7 опорів, які формують основу цифрової економіки ЄС:

- створення єдиного цифрового ринку (зняття бар'єрів та створення єдиних правил для обміну онлайн послуг, єдиного простору онлайн-платежів, розвитку бізнесу, захисту споживачів ЄС у кіберпросторі);
- розвиток інтероперабельності і стандартів (підвищення сумісності ІТ-пристроїв, сховище даних та послуг);
- забезпечення безпеки користувачів онлайн-транзакцій (усунення загроз від шкідливого програмного забезпечення, протидія на європейському рівні кібератакам, розробка та впровадження правил захисту персональних даних);
- впровадження надшвидкого інтернету (досягнення швидкостей 30 Мбіт/с для всіх користувачів та 100 Мбіт/с щонайменше для 50 % користувачів інтернету до 2020р., прийняття комплексного плану радіочастотного спектру);
- інтенсифікація наукових досліджень та інновація (залучення науковців, створення ефективної інфраструктури, фінансування, розширення координації країн ЄС);
- підвищення електронних навичок населення та зайнятих;
- застосування ІКТ у соціальній сфері [9].

У 2015р. у розвиток Стратегії «Європа 2020» Європейська Комісія схвалила «Стратегію єдиного цифрового ринку для Європи» [10]. Єдиний цифровий ринок Стратегія визначає як ринок, де забезпечено вільний рух товарів, людей, послуг та капіталу і до якого фізичні та юридичні особи можуть отримати безперешкодний доступ та здійснювати онлайн-діяльність на умовах чесної конкуренції, високого рівня захисту споживачів та персональних даних незалежно від їх національної приналежності або місця проживання.

Стратегія концентрує увагу на трьох основних опорах Єдиного цифрового ринку ЄС:

- зняття бар'єрів для доступу споживачів та бізнесу до товарів та послуг через інтернет у межах ЄС;
- створення сприятливих умов розвитку цифрових мереж та послуг;

-сприяння максимальному росту потенціалу європейської цифрової економіки.

У свою чергу, реалізація першої опори передбачає 5 напрямків подолання бар'єрів для міжкраїнної електронної торгівлі в рамках ЄС. По-перше, розробка загальних правил транскордонної мережевої торгівлі (гармонізація правил заключення контракту, захист прав споживачів). По-друге, більш ефективна та доступна за ціною поштова доставка фізичного товару в рамках ЄС (посилення транспарентності цін на послуги різних компаній; контроль за трансграничними поставками). По-третє, запобігання геоблокінгу (відмова у доступі до сайтів в інших країнах ЄС; переадресація на сайти певної країни; придбання товару на певних умовах в залежності від країни знаходження; обмеження щодо форм та умов оплати). По-четверте, покращення доступу до цифрового контенту з одночасним удосконаленням захисту авторських прав (нестача мереж з високою пропускнуою здатністю; великий обсяг цифрового контенту, захищенню авторськими правами; територіальні обмеження щодо авторських прав; складний та різний механізм отримання дозволу на використання авторських прав. По-п'яте, врегулювання податкового навантаження у сфері міжкордонного руху цифрового контенту та товарів (податок на додану вартість; податок на продаж, у т.ч. з третіх країн, країна оподаткування).

Друга опора єдиного цифрового ринку ЄС складається з 4 напрямків. По-перше, Європейська Комісія вважає тут за пріоритет адаптацію правил у сфері телекомунікацій до вимог єдиного ринку (звільнення радіосмути у 700 МГц для використання у сільській місцевості та розповсюдження аудіовізуальної та медіа продукції; звільнення смуги у 800 МГц для мобільних мереж 4 покоління 4G; розробка гармонізованих правил для мережевого нейтралітету, відміна плати за роумінг тощо). По-друге, перегляд нормативно-правової бази у сфері медійних послуг (можливі зміни до Директиви про аудіовізуальні медіа послуги щодо охоплення послуг, захисту неповнолітніх, розміщення реклами; розробка каталогу робіт європейських кіно- та телестудій на платформах по запиту тощо). По-третє, адаптація нормативної бази до платформ та проксі-серверів, боротьба з нелегальним контентом в інтернеті (усунення національних бар'єрів для використання платформ у різних сферах суспільств країн ЄС, у т.ч. використання таких платформ для обмеження доступу до ринку, збору інформації на шкоду іншим учасникам ринку; зближення національних механізмів обмеження та протидії розповсюдженню нелегального контенту тощо). По-четверте, підвищення рівня безпеки у процесі надання цифрових послуг та роботі з персональними даними (створення ефективних механізмів протидії перехопленню інформації; шахрайство у сфері платежів; крадіжки персональних даних та комерційних таємниць; інші форми кібербезпеки; оновлення вже існуючих регуляторних активів щодо захисту персональних даних та розробка нових; ініціювання розвитку державно-приватного партнерства з кібербезпеки тощо).

Третя опора визначає три основні напрямки сприяння зростанню потенціалу європейської цифрової економіки. По-перше, подальший розвиток інформаційної економіки (великі дані, «хмарні» послуги та «інтернет речей» як основні драйвери конкурентоспроможності ЄС; усунення фрагментації та відокремленості національних систем регулювання щодо розміщення та збереження інформації; зближення національних правил захисту авторського права для цифрових продуктів; забезпечення інтероперабельності мереж та систем; переміщення інформації тощо).

По-друге, підвищення конкурентоспроможності шляхом міжопераційної сумісності та стандартизації (оновлення вимог Європейської Комісії щодо засад європейської міжопераційної сумісності; розробка з веденого плану стандартизації з метою визначення ключових пріоритетів для стандартизації з акцентом на критичні для єдиного ринку галузі охорони здоров'я, транспорту, довкілля, енергетики). Нарешті, третій напрямок передбачає розвиток електронної спільноти, яка забезпечує для всіх рівнів можливості (підтримка проектів, спрямованих на навички та знання як ключовий компонент майбутніх ініціатив Комісії) у сфері навчання та підвищення кваліфікації; розробка нового Плану дій з електронного урядування, який передбачає сумісність реєстрів юридичних осіб до 2017р., впровадження принципу однократності (Once Only) для використання інформації, яка вже є в наявності у держструктурах; об'єднання та інтеграція європейського та національних порталів в «Єдиний цифровий шлюз» як інформаційної системи для громадян та компаній Союзу; пришвидчення переходу до електронних державних закупівель та сумісним електронним підписам).

Зрозуміло, що створення єдиного цифрового ринку ЄС потребує суттєвих інновацій. З метою досягнення цілей стратегії Єдиного цифрового ринку ЄС у середньостроковій перспективі лише для діджиталізації промисловості необхідно залучити до 50 млрд. євро, у т.ч. 37 млрд. євро для розвитку цифрових інновацій; 5,5 млрд. євро для національних та регіональних інвестицій у центри цифрових інновацій; 6,3 млрд. євро для започаткування виробництва електронних компонентів наступного покоління; 6,7 млрд. євро для реалізації європейської ініціативи з хмарних технологій. Лише через 5 європейських структурних та інвестиційних фондів передбачається профінансувати проекти у сфері економіки ЄС на 21,4 млрд. євро, крім того, відповідне додаткове фінансування забезпечує Європейський фонд стратегічних інвестицій, а також Європейський інвестиційний банк та Європейський інвестиційний фонд.

З моменту прийняття Стратегії Єдиного цифрового ринку для Європи у 2015р. країни-члени Союзу та ЄС у цілому досягли значних успіхів в її реалізації по всіх основних стовпах на напрямках. Такі дії охоплюють одночасно розвиток цифрової економіки в країнах ЄС у цілому, становлення власне Єдиного цифрового ринку ЄС, початок формування більш високого рівня цифрової інтеграції – Цифрового союзу ЄС.

Вже за станом на початок 2019р. ЄС схвалив 28 з 30 законодавчих ініціатив, створив 35 нових прав та свобод у цифровій економіці. Так, у 2016р. було розроблено пропозиції для прийняття Директиви Європейським Парламентом та Європейською Радою щодо Кодексу європейських електронних комунікацій. Ці пропозиції мали за мету створення надійної та безперервної системи електронного зв'язку в ЄС; гармонізацію компетентностей національних регуляторних структур у цій сфері; гармонізацію спектру послуг в країнах ЄС, подання фрагментації захисту прав споживачів у межах Єдиного ринку ЄС у сфері онлайн-послуг.

У червні 2019р. Європейський Парламент та Європейська Рада затвердили правила щодо забезпечення чесності прозорості онлайн-послуг для бізнес-користувачів [11]. Цей документ визначає правила надання онлайн-послуг в ЄС, зокрема, параметри послідовності та ранжування надання інформації платформами; пропозицій доповнюючих та суміжних товарів та послуг; диференційованого ставлення до послуг та товарів; специфічних контрактних умов; доступу до персональних та бізнес даних; обмеження щодо надання диференційованих умов розміщення інформації; функціонування системи розгляду скарг споживачів. Передбачається початок реалізації правил з 2020р.

В ЄС з травня 2018р. впроваджено нові правила також для онлайн-послуг транскордонної доставки товарних посилок. Вартість такої доставки у середньому у 3-5 разів вище, ніж всередині країни ЄС, що суттєво гальмує міжнародну електронну торгівлю. Компанії повинні чітко надавати інформацію щодо вартості міжнародних поставок, аби покупці могли порівнювати їх. З 2019р. покупці можуть отримувати відповідну цінову інформацію і вже зі спеціальної сторінки сайту Європейської Комісії.

З 2020р. впроваджуються також нові правила захисту споживачів товарів онлайн. Це дасть можливість видаляти сайти, на яких було визначено дії аферистів. Стане можливим отримувати інформацію від інтернет-провайдерів або банків з метою визначення шахрайських онлайн продавців.

Комісія також готує нові правила для цифрових контрактів, відповідно до яких специфічні права покупця будуть захищені, якщо він отримує цифровий товар, який не відповідає попереднім умовам. Онлайн продавці також повинні інформувати покупців щодо особи продавця (компанія або приватна особа). Підчас онлайн пошуку споживач повинен бути проінформований, якщо результат пошуку оплачений продавцем, онлайн трейдери повинні надати інформацію щодо основних параметрів, які

визначають результат ранжування пошуку. За умов оплати цифрової послуги споживачі повинні були проінформувати про певні права протягом 14 днів щодо відмови від контракту.

Суттєвим бар'єром для електронної торгівлі в ЄС значний час залишилося геоблокування. У 2015р., наприклад, до 63% веб-сайтів так або інакше перешкоджали покупцям здійснювати покупки в інших країнах ЄС. З грудня 2018р. нові правила ЄС електронної торгівлі забороняють онлайн дискримінацію на основі національності або місця розміщення. Так, зокрема, покупець вже не будуть автоматично повертати на сайти певної країни або вимушувати платити карткою лише з певної країни. Інтернет-продавці повинні поважати права покупців незалежно від країни ЄС, з якої здійснюється покупка.

Разом з тим, нові правила протидії геоблокуванню не розповсюджуються на транспортні послуги, фінансові послуги для клієнтів та аудіовізуальні послуги, оскільки ці сектори вже мають відповідні правила регулювання.

На початок 2019р. було відібрано 2800 муніципалітетів в країнах ЄС, які отримали WiFi 4 EU ваучер вартістю 15000 євро з метою розміщення WiFi-точок доступу у публічних місцях, зокрема, бібліотеках, музеях, парках, скверах, тощо. У 2020р. передбачається відкриття «Єдиного цифрового шлюзу» для громадян та бізнесу країн ЄС. З квітня 2018р. громадяни країн ЄС отримали онлайн доступ до фільмів, спортивних подій, електронних книжок, відеоігор, музичних послуг під час перебування в інших країнах Союзу. З 2017р. скасовано плату за роумінг на території ЄС. З травня 2019р. ціна на дзвінки між країнами ЄС не повинна перевищувати 19 центів за 1 хв. (+ПДВ) та 6 центів за СМС (+ПДВ).

Суттєво посилює права захисту інтелектуальної власності на Єдиному цифровому ринку ЄС нова Директива Європейського Парламенту та Європейської Ради 2019р. [12]. Нові правила, зокрема, передбачають зобов'язання онлайн платформ укладати ліцензійні угоди з правовласниками з метою використання онлайн їх робіт та надавати їм пропорційну винагороду за це; стежити за тим чи не публікують їхні користувачі контент, на які поширюються авторські право. Директива також впроваджує виняток із захисту прав інтелектуальної власності для пошуку тестів та інформації з метою наукових досліджень; для цифрової та транскордонної діяльності у сфері навчання з метою ілюстрації матеріалу.

Країни ЄС поступово зближують національні системи оподаткування у сфері електронних послуг. З 1 січня 2015р. ПДВ нараховується та оплачувався за правилами країни знаходження споживача. Разом з тим, у зв'язку із суттєвою диференціацією податкових ставок ПДВ (17% - 27%) в країнах ЄС постачальники товарів при здійсненні транскордонних операцій вимушені реєструватися та сплачувати податок у кожній країні. Нові правила ПДВ на онлайн продажі передбачено впровадити з 2021р.

У 2018р. Європейська Комісія запропонувала нові правила оподаткування цифрової діяльності (Digital service tax, DST) [13], оскільки сучасні цифрові бізнес-моделі постійно відтворюють невідповідність між місцями (1) створення передумов отримання прибутку, (2) отримання прибутку та (3) сплати податків. Пропозиції Комісії передбачають, по-перше, реформування корпоративних податкових правил в країнах ЄС з тим, щоб прибуток був оподаткований за місцем його виникнення внаслідок надання онлайн послуг споживачам, по-друге, введення тимчасового податку в окремих країнах Союзу на основні види цифрової діяльності, які наразі не оподатковуються. При цьому цифрова платформа є платником податку та має «цифрову присутність» в країні, якщо вона відповідає хоча б одному з таких критеріїв:

- суми доходу у країні-члені Союзу перевищує 7 млн. євро на рік;
- має більш ніж 100 000 користувачів у податковому році;
- понад 3000 бізнес-контрактів на цифрові послуги укладається між компанією та бізнес-користувачами протягом податкового року.

Впровадження першої ініціативи означатиме реалізацію спільної реформи ЄС щодо правил корпоративного оподаткування, посилення союзного рівня реалізації цифрових послуг. Друга ініціатива спрямування в основному на непряме оподаткування цифрової діяльності, яка на даний час повністю знаходиться поза рамками податкової системи. Такий підхід буде можливий, поки не буде проведена спільна податкова реформа у цій сфері в ЄС і не будуть створені механізми для пом'якшення наслідків подвійного оподаткування. Податок буде застосовано до доходів з цифрової діяльності, в яких користувачі безпосередньо беруть участь у створенні вартості та яка наразі не охоплюється податковими правилами. Доходи для оподаткування визначено, зокрема, від:

- продажу реклами в інтернеті;

- цифрових посередницьких заходів, які дають можливість користувачам взаємодіяти між собою і можуть сприяти продажу товарів та послуг між ними;
- продажу даних, які створено з наданої користувачем інформації.

У цьому випадку критеріями для оподаткованими є:

- загальний світовий дохід за відповідний фінансовий рік перевищує 750 млн. євро;
- загальний дохід в ЄС протягом відповідного фінансового року перевищує 50 млн. євро.

Європейська Комісія також рекомендує розмір відповідного цифрового податку у 3%. Цей податок називають ще податком GAFM за першими літерами назв компаній Google, Apple, Facebook, Microsoft, на оподаткування доходів в ЄС яких і спрямовано, перш за все, цей захід країн ЄС.

Оскільки на початок 2019р. спільна податкова реформа ЄС у цифровій сфері не прийнята (4 країни відступили проти), окремі країни ЄС почали використовувати другу ініціативу Європейської Комісії. Так, влітку 2019р. Президент Франції підписав закон про цифровий податок у розмірі 3% з доходів технологічних гігантів, який фіксує два критерії оподаткування: світовий дохід більше 750 млн. євро та обсяг продажу цифрових послуг во Франції більше 25 млн. євро. Великобританія передбачає з квітня 2020р. ввести аналогічний податок від надання цифрових послуг у пошукових сайтах, платформах соціальних мереж та онлайн ринках у розмірі 2% (критерії оподаткування: світовий дохід більше 500 млн. ф. ст., у т.ч. 25 млн. ф. ст. дохід від споживачів Великобританії). Австрія, Італія, Польща та Чеська Республіка також готується до впровадження «цифрового податку».

Інтеграція України до Єдиного цифрового ринку та Цифрового союзу ЄС є одним з основних пріоритетів як економічних відносин країни з Союзом, так й входження України у світову цифрову економіку. Європейська Комісія, зокрема, у 2019р. запропонувала міжнародний проект допомоги Україні обсягом 25 млн. євро для розвитку цифрової економіки та електронного урядування. Адаптація цифрової економіки України до основних засад та регуляторних правил Єдиного цифрового ринку та Цифрового союзу ЄС в сучасних умовах стає суттєвим фактором динамізації економічного розвитку країни у цілому.

Література:

1. World Investment Report 2017. - Режим доступу: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf
2. Commission staff working document. Impact assessment, accompanying the document Proposal for a Council Directive laying down rules relating to the corporate taxation of a significant digital presence and Proposal for a Council Directive on the common system of a digital services tax on revenues resulting from the provision of certain digital services.{COM(2018) 147 final} - {COM(2018) 148 final} - {SWD(2018) 82 final}. - Режим доступу: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2018/EN/SWD-2018-81-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>
3. Information Economy Report 2017: Digitalization, Trade and Development. UNCTAD. - Режим доступу: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ier2017_en.pdf
4. OECD Digital Economy Outlook 2017. - Режим доступу: <https://www.oecd.org/internet/oecd-digital-economy-outlook-2017-9789264276284-en.htm>
5. Proposal for a Council directive on the common system of a digital services tax on revenues resulting from the provision of certain digital services. Brussels, 21.3.2018 Cora (2018)148 final . - Режим доступу: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/EN/COM-2018-148-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>
6. Measuring the Digital Transformation: A Roadmap for the Future. OECD. 2019. - Режим доступу: <https://www.oecd.org/publications/measuring-the-digital-transformation-9789264311992-en.htm>
7. Digital Economy and Society Index (DESI) 2019. - Режим доступу: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>
8. Digital Economy and Society in the EU 2018 . - Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/>
9. Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. - Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%2007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

10. A Digital Single Market Strategy for Europe. Brussels, 6.5.2015. Com (2015). 192 final (SWD(2015) 100 final). - Режим доступа: file:///C:/Users/user/Downloads/DSM_communication.pdf

11. Regulation (EU) 2019/1150 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on promoting fairness and transparency for business users of online intermediation services (Text with EEA relevance) PE/56/2019/REV/1. - Режим доступа: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2019.186.01.0057.01.ENG&toc=OJ:L:2019:186:TOC

12. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC (Text with EEA relevance.) PE/51/2019/REV/1- Режим доступа: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj>

13. Proposal for a Council directive on the common system of a digital services tax on revenues resulting from the provision of certain digital services. Brussels, 21.3.2018 Cora (2018)148 final . - Режим доступа: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/EN/COM-2018-148-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF>